

Motion

1980/81:2210

av Göthe Knutson

med anledning av proposition 1980/81:199 om försvarets materielverks organisation m. m.

Propositionen lägger en god grund för försvarets materielverks (FMV:s) framtida organisation och verksamhet. Förslaget bör genomföras. Denna motion begränsas till propositionens konsekvenser för FMV:s rationaliserings- och dataverksamhet.

Riksdagen tog våren 1979 ett principbeslut om den statliga dataverksamhetens huvudmannaskap och ansvarsstruktur. Enligt detta skall ansvaret för datasystemens konstruktion och drift följa de ordinarie, för övrig myndighetsverksamhet gällande ansvarsgränserna. Det är en viktig slutsats, då erfarenheten visar att svåra problem uppkommer när dessa ansvarsgränser skiljer sig åt, medan de myndigheter som får sköta sina egna dataangelägenheter saknas i listan över misslyckanden.

Försvarets och justitiedepartementets områden följer inte dessa riktlinjer. Försvaret skall självklart inte av något slags dogmatiska skäl följa den civila sektorns organisationsprinciper. Det är heller inte tal om att staten huvudstupa skall disponera stora resurser enbart för att av samma dogmatiska skäl enhetliggöra den statliga dataorganisationen. Det gäller naturligtvis allra minst i dagens budgetläge. Ändock föreligger ett principbeslut som föreskriver varje enskild myndighet som bas för dataverksamheten, och vi har avvisat alternativet med fristående, stora centraliserade datacentraler.

Existensen av sådana riktlinjer är något nytt. Statens nuvarande dataverksamhet har blivit uppbyggd utan principer. Någon styrande huvudregel har inte funnits. Därför måste varje proposition om en enskild myndighets organisation också innehålla en avstämning mot 1979 års beslut.

FMV:s stora verksamhet

FMV driver nästan halva försvarets dataverksamhet. Det är uppenbarligen en tillräckligt stor bas för en dataverksamhet enligt huvudregeln. Verket konstruerar, underhåller och producerar på egna datacentraler den databehandling verket behöver. Det är t. o. m. så stort att var och en av de sex nya huvudavdelningarna bildar en tillräckligt stor bas för detta.

Verkets partiella utlokalisering talar för samma sak. Varje avdelning bör få en egen datachef, och samordningen inom verket för poolning av systempersonal och datorernas spillkapacitet, för budgetfrågor m. m. anförtros en kommitté bestående av dessa sex chefer under ordförandeskap

av den av datafrågor mest intresserade avdelningschefen. Gruppen bör få decentraliserad rätt att på billigaste sätt använda egna eller serviceorganisationers datorer. Mer invecklat än så bör FMV:s dataverksamhet inte vara organiserad.

Föregående stycke beskriver hur dataverksamheten borde byggas upp – om det kunde ske fritt. Detta är en utopi i dagens läge, men utvecklingen bör gå i den skisserade riktningen. Bilden kanske stämmer år 1990.

Problemet är att den för FMV bästa lösningen kanske inte är den för totalförsvaret bästa. Det är åtminstone den tankegång som hittills styrt planeringen och som skapat försvarets datacentral (FDC) och i viss mån försvarets rationaliseringsinstitut (FRI). FDC, liksom på den civila sidan DAFA, symboliserar det alternativ som avvisades år 1979.

DAFA håller därför helt konsekvent på att krympas i storlek, medan motsvarande förändring för FDC ännu inte tagit sin början. Här har i stället riksdagen förra året beslutat öka verksamheten med en systemunderhållsenhet bestående av personal som väsentligen kommer från FMV. Om detta beslut är inte heller mycket att säga då FDC:s drift av gamla snåriga system, som man själv inte hade kompetens att underhålla, hade nått farligt nära ett kaos.

Varför FDC?

Om vi skall ha kvar FDC, måste alltså denna myndighet ha tillgång till systemerare. Och om FMV har byggt upp datasystem för andras räkning – mest ÖB:s – är det riktigt att en del av den personal som byggt upp systemen "levereras med" för att sköta underhållet. Men varför skall vi ha kvar FDC?

En utredning som ger svar på den frågan är ännu inte tillsatt, och FDC tillkom, liksom DAFA, som en lösning för stunden – inte som ett uttryck för en medveten långsiktig planering. Den tekniska utvecklingen går i riktning mot de stora datacentralerna. Ett bra exempel är TOR-systemet med 56 datorer, vars systemunderhåll rimligen måste ligga hos FMV:s huvudavdelning i Karlstad, så länge det existerar.

Kärnpunkten är alltså den att varken FMV eller ÖB kan bygga upp 1990-talets datasystem under tillämpning av 1979 års datapolitik så länge FDC och delvis även FRI behåller nuvarande ansvarsområden och verksamhet. Påståendet kan göras utan att därmed kritisera FDC och FRI. Det är två principer för ansvarsfördelningen som kolliderar med varandra. Båda kan inte tillämpas samtidigt.

Utnyttja data rätt!

FMV protesterade kraftigt när FDC tillkom. Och det förefaller som om ÖB på senare år skärpt sin kritik av både FDC och FRI. Riksdagen begär att

både FMV och ÖB skall spara personal och utnyttja anslagen bättre. Datatekniken är den mest effektivitetshöjande faktorn inom den administrativa rationaliseringen. Riksdagen har alla skäl att rekommendera att denna faktor, dvs. datatekniken, utnyttjas på bästa sätt.

FRI måste uppfattas som ett försvarsdepartements utredningsorgan och som ett komplement och understöd till departementets kommittéer. I denna funktion är FRI överdimensionerat, och verket har därför tagit upp sidoordnad verksamhet som upphandling, övergripande systemplanering och skälig teoretisk metodforskning. Man kan ifrågasätta om dessa sidoverksamheter bör stå utanför de nedskärningar som i övrigt drabbar försvaret. FMV har som upphandlare större erfarenhet och resurser än FRI och statskontoret tillsammans. FRI:s systemplanering saknar normativ och praktisk betydelse. Det är FMV och ÖB:s motsvarande aktiviteter som bildar underlag för statsbudgeten.

FRI:s utredningar om systemstruktur är visserligen intressanta och begripliga, men detta motiverar knappast kostnaden. Metodverksamhetens resurser bör om disponeras för konkret kortsiktig besparingsverksamhet. De tre sidoverksamheternas personal bör fördelas på FMV, ÖB/försvarsstaben och FDC, där de i samtliga fall vore välbehövliga förstärkningar.

RRV:s revisionsrapport

Det finns anledning att i detta sammanhang uppmärksamma RRV:s revisionsrapport om FMV:s dataverksamhet. RRV-rapporten är kritisk. Jag har dock uppfattat den datapolitiska opinionen så att försvarets dataverksamhet får ett bättre betyg än den civila statliga sektorns.

Försvaret uppvisar exempelvis inga sådana totala felräkningar som de som förekommer inom skatte- och fastighetsregisterområdena. Där har det förekommit felräkningar i miljarder, medan försvarets missar på sin höjd rört sig om några dussin miljoner. Man kan därför inför RRV:s ordval ställa frågan: Vilka omdömen skall användas när revisorerna träffar på de verkliga skandalerna på den civila statliga sidan?

RRV visar i sin rapport på förseningar och kostnadsöverskridanden och kan också ange siffervärden för dessa. Det är i själva verket ett bevis på att försvarets databehandling administreras ganska bra. Det är verkligen inte självklart att en myndighet håller så god reda på sina systeminvesteringar. Den aviserade utvärderingen av skattedatasystemet torde exempelvis komma att visa att motsvarande efterhandsrekonstruktion inte kunnat göras utan den tids- och kostnadsdokumentation som FMV överlämnat till RRV.

Stora besparingsmöjligheter

RRV:s rapport innehåller emellertid även goda konstruktiva förslag, som samtliga försvarsmyndigheter har all anledning att begrunda. Jag har i en motion 1979/80 efterlyst fler uppföljningar av denna typ – mest för att vi alla skall dra lärdom, mindre för att framställa kritik mot de ansvariga.

RRV:s rapport visar att mina förslag varit riktiga; det går att göra goda datarevisioner, till stor nytta för berört verk och för staten. Detta torde vara en av de viktigaste besparingsmässiga och datapolitiska insatser som just nu kan åstadkommas.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs
att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om FMV:s dataverksamhet,
2. anhåller att regeringen återkommer med preciserade riktlinjer angående 1979 års datapolitiska besluts tillämpning inom försvarssektorn.

Stockholm den 1 juni 1981

GÖTHE KNUTSON (m)